

EDICIONS 314

Sant Jordi

LLEGIM / REPORTATGES | 19/04/2022

Viatge a l'entorn de la cambra de Joan Fuster

Entre els autors de referència de l'escriptor hi havia Montaigne, Voltaire, Brecht i Josep Pla

Xavier Pla

DOSSIER

DESPLEGA

Sant Jordi 2022: 100 anys de Ferrater i Fuster

BARCELONA El mes de febrer de 1959, de tornada d'un llarg viatge pel golf Pèrsic a bord d'un petrolier, Josep Pla va desembarcar a Algesires i, després, va anar en autocar cap a València. En aquell moment, sembla que va decidir aturar-se a Sueca i anar a visitar l'escriptor Joan Fuster. Encara no es coneixien personalment, tot i que Pla havia llegit els primers textos de Fuster. Arribant per sorpresa a Sueca, Pla ja sabia que es trobaria davant d'un gran escriptor.

La impressió que Pla va treure de la seva primera coneixença amb Fuster va ser enormement positiva. Els elogis constants i reiterats desprenien una complicitat i una simpatia com poques vegades es poden trobar en l'escriptor empordanès. Per a Pla, el fet fonamental de Fuster com a intel·lectual era que es movia "sempre entre la crispació i la ironia". El descrivia com un apassionat del segle XVIII i afirmava que el seu esperit divagava "entre l'erudició i el cinisme". Pla remarcava que els orígens carlins de la seva família li havien evitat caure en "les pures confusions primàries de l'esquerra peninsular" i que, després de la guerra espanyola, Fuster va descobrir "el seu país i va començar una vida nova", que ell considerava "admirable i positiva". No cal dir que, en l'última frase, s'entreveu una clara identificació entre l'autor i Fuster.

Però si Pla va trobar en Fuster un interlocutor difícilment repetible, també es podria dir que Fuster va veure en Pla un mentor, un veritable conseller literari i un model vital, algú capaç de radiografiar-lo intel·lectualment després d'hores de converses apassionades, de cigarrets fumats compulsivament i d'innombrables gots de whisky compartits. "Vostè, sembla que Pla va dir a Fuster, és un senyor de

formació alemanya matisada per Ortega". La intuïció de Pla va sorprendre Fuster, que devia estar ben poc acostumat a ser desvestit intel·lectualment per algú altre. Però va trobar que la definició era exacta. En les biblioteques de la València dels anys quaranta, el jove Fuster, estudiant la carrera de dret, es va amarar d'Ortega y Gasset i del catàleg complet de la *Revista de Occidente*. Des de la filosofia de Husserl fins al pensament de Max Scheler, la seva formació juvenil és sobretot acadèmica, racionalista, germànica i filosòfica.

Fuster, "un Diderot de poble"

Alguna cosa va començar a canviar en el Fuster més primerenc, quan només era lector voraç, quan encara no era l'escriptor que va ser. La descoberta del *Glosari* d'Eugeni d'Ors, en una edició per fascicles dels anys deu que diu que va robar de la biblioteca de Lo Rat Penat, el va enlluernar. Va ser el primer autor català que va caure a les seves mans. Substituir Ortega per Ors només va donar satisfaccions a la formació intel·lectual de Fuster: podia continuar mantenint el mateix rigor en el pensament, però hi afegia la sensualitat mediterrània i, sobretot, la consciència de pertànyer a una comunitat civil i cultural catalana. "Eugeni d'Ors? Sí, home! Aquell ancià intel·lectual francès de dreta!", escrivia irònicament Fuster per refutar aquells que trobaven incompreensible que un jove valencià moderadament marxista s'interessés per l'obra orsiana. Però el cert és que Ors va jugar el paper d'una baula de transmissió cultural per a qui havia de ser un dels grans assagistes de la llengua catalana. Gairebé és segur que Fuster va descobrir l'obra de Michel de Montaigne, el fundador del gènere assagístic, gràcies a les nombrosíssimes referències orsianes. Fuster, com abans Pla, va agrair a Ors haver pogut conèixer Montaigne, i des de llavors tots quatre, autors independents i anticonvencionals, apareixen indissolublement relacionats. L'escriptura del jo, la naturalitat de l'estil o la interrogació constant sobre el món apareixen en els llibres de Fuster gràcies al seu nou *maître à penser*. Fuster s'hi referirà sovint com "el meu Montaigne", o com "el senyor de Muntanya", sempre per elogiar un autor solitari, escèptic, pragmàtic,

moderadament conservador, que per sobre de tot pretenia descriure la condició humana a partir d'ell mateix.

Però a més, segons va reconèixer, la descoberta de Montaigne va tenir un efecte "detergent" per a Fuster. El "pensament" germànic va ser substituït per la "literatura" francesa. Però no ben bé per la literatura pura o de ficció: Fuster es va entusiasmar amb els grans autors francesos del segle divuit: Voltaire i Diderot. Són la família de pensadors que més satisfà Fuster a mesura que el seu pensament va madurant i va cristal·litzant el seu conegut estil, diguem-ne, demostratiu. Era una tradició intel·lectual que tenia una sòlida pota humanista en Montaigne, i una altra de més polèmica o polemista en Erasme de Rotterdam. Fuster se sentia a gust entre aquests autors il·lustrats, enciclopedistes, irònics i autoirònics, d'un racionalisme sempre tirant a moral o moralista. "Un Diderot de poble", van arribar a qualificar-lo, admirativament, i sembla que Fuster va acceptar de grat la definició.

Cada cop més implicat cívicament, socialment, políticament, no pot estranyar que el Fuster dels anys seixanta i setanta s'impliqués en la lectura o la traducció d'autors contemporanis seus: el compromís d'Albert Camus, el distanciament de Bertold Brecht o les posicions intel·lectuals de Georgy Lukács omplen la seva biblioteca. Són noms de l'Europa de postguerra que Fuster sap actualitzar i aplicar a la cultura catalana, quan llegeix Salvat-Papasseit, Espriu o el mateix Pla. Per a Fuster, Brecht era el gran dramaturg del seu temps, comparable a Shakespeare i superior a Lope de Vega o Racine. Tot i que el qualifica de "filòsof mediocre", Fuster s'interessa molt pel Camus literat, en valora la seva reflexió sobre la perplexitat i l'absurd. En canvi, l'adhesió per la manera de veure el món (i la literatura) del crític marxista hongarès Lukács marca decisivament la reflexió de Fuster, al costat de Gramsci. Lukács va ser per a ell, sempre, un model i una cita d'autoritat.

Fuster va ser un intel·lectual sedentari que no va sentir mai la

necessitat de viatjar, ni tan sols a París, el far intel·lectual del segle XX. En va tenir prou confegint-se una àmplia i confortable biblioteca a

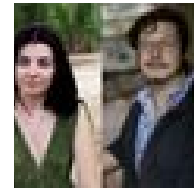
casa seva, a Sueca. Envoltat dels seus autors predilectes, va poder fer la volta al món sense sortir de la seva cambra.

DOSSIER

Sant Jordi 2022: 100 anys de Ferrater i Fuster

SEGÜENT

Per què els poetes joves
llegeixen Ferrater?

ANTERIOR

"Sorprèn que un poeta
de l'amor com Ferrater
no tingués cap parella
fins gairebé els 40
anys"

[VÉS A L'ÍNDIX](#)